

Ahmet Cevdet Paşa

TÜRKİYE DIYANET VAKFI YAYINLARI

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI / 232

AHMET CEVDET PAŞA

(1823 - 1895)

(Sempozyum : 9-11 Haziran 1995)

ANKARA
1997

İlmî ve Tarihi Bir Şahsiyet Olarak Ahmet Cevdet Paşa

Mehmet Nuri YILMAZ
Diyanet İşleri Başkanı

Millet olarak pek az millete nasip olmuş büyük bir tarihi geçmişe sahibiz. Geleceğe güvenle bakabilmemiz, sıhhatli bir şekilde ilerleyip yükselbilmemiz için, mazimizi iyi tanımak ve bu büyük tarihi geçmişimizden hız almak zorundayız. Halbuki yeni yetişen nesillerimiz, maalesef geçmişini pek tanımamaktadır. Bu yüzden, ezici çoğunluğu henüz 70-80 yıl önce ecdadı tarafından yazılmış eserleri okuyup anlama imkânından mahrum yeni neslimize, tarihimizi ve mazimizdeki mühim şahsiyetleri tanıtmak üzerimize düşen önemli bir görevdir.

Malum olduğu gibi, bir milleti yükseltecek ve ileri götürecek olan esas unsur, iyi yetişmiş ilim adamlarıdır. Toplumların ilerlemesinde, ilim adamlarına çok önemli vazifeler düşmektedir. Kimliğinden taviz vermeden, kendi döneminde milletimizin içine düştüğü geri kalmışlıktan, tıkanıklık ve donukluktan kurtulabilmesi, kalkınıp, madden ve manen yükselbilmesi için böylesi bir fonksiyon icra eden Merhum Ahmet Cevdet Paşa, ilim ve fikir hayatıyla, yorulmak bilmeyen gayretiyle, insanı hayrete düşüren müthiş mesaisi ve faaliyetleriyle, getirildiği her görevde yaptığı atılımlarıyla, neslimize örnek olarak sunabileceğimiz önemli tarihi şahsiyetlerimizden birisidir.

Ahmet Cevdet Paşa, aktif bir ilim adamı; fakih, tarihçi, edip, mütefennin, siyaset adamı ve mütefekkir olarak müslümanların kendi inançlarından, şahsiyetlerinden ve kimliklerinden uzaklaşmadan gelişmelere yönelmelerini sağlama ve hatta bunun metodunu çizme yolunda büyük emek vermiş, milletimize yeni ufuklar açmış bir şahsiyettir.

Ahmet Cevdet Paşa, düsturları vücuda getiren, tarihi incelemelere ilmî istikamet veren, Türkçe'mize asalet ve akıcılık kazandıran, takvim usulünü ilmî esasları bağlayan bir hukuk abidesi olan Mecelle'yi vücuda getiren, Mecelle'nin mimarı olan ve o dönemin çok karışık siyasî meselelerini, müdebbir bir devlet adamı olarak çözen ilim ve siyaset adamıdır. İlimin birçok şubelerinde teferruatlı bilgi sahibi, mütebahhir

bi- allamedir: hem nakli ve hem de akli ilimlerde yedi tugra sahibi bir kimsedir.

Kuciik yaşıta okuyup yazma öğrenen, henüz ergenlik çağına ulaşmadan fıkıh tahsil eden, sarf, nahiv, beyan, mantık gibi alet ilimlerini henüz 15 yagında ikmal ederek. 16 yaşında ulûmu aliyeyi. yani tefsir hadis gibi yüksek ilimleri tahsil edin Lofça'dan İstanbul'a gelen Ahmet Cevdet Paşa'nın talebelik yılları bile, yeni yetigen nesil içinde kabiliyetli çocuklarımızı, özel olarak eğitip yeni Ahmet Cevdet Paşalar yetiştirmemiz konusunda bize bir fikir vermiyor mu?

Onca ilmî kudretine ragmen Ahmet Cevdet Paga'nin, ekip çalışmalarına ağırlık vermesi, belki de onun, örnek almamız gereken en önemli yonlerinden biridir.

Ahmet Cevdet Paga'nin bu yöneliği ve gayreti, Mecelle gibi bir çalışmanın ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bilindiği gibi, onun ekip çalışması, Mecelle'yi oluşturan komisyonun başkanlığına münhasır değildir. Mecelle'den önce de, herkesin anlayabileceği bir kanun kitabı, Metn-i Mutbetin adlı bir kanun kitabı yazması ve bu kanun kitabının Meclis-i Âli Tanzimat Dairesince kabul edilmesi, onun hizmetlerinden sadece biridir.

Ahmet Cevdet Paga, bu tegebbuse, ne gibi bir ihtiyaca cevap vermek üzere girişildiğini anlatırken "Bazı zevat, Fransa kanunları Türkçe'ye tercume olup da, mehakimi nizâmiyede onlar ile hukmolunmak fikrine sahip oldular. Halbuki, bir milletin kavanin-i esasiyesini, böyle kalb ve tahvil etmek, o milleti imha hukmunde olacağından, bu yola geçmek caiz olmayıp..." geklinde bir ifade kullanması, onun ne denli millî ve manevi bir guura sahip olduğunu gösterir.

Bu yüzden, ilim adamlarımızın, tarihçilerimizin, hukukçularımızın, Ahmet Cevdet Paşa'yı iyi tanımasını gerektiğine inanıyoruz.

Ahmet Cevdet Paga'nin, ekip çalışmasına verdiği önemi gösteren olaylardan biri de, Encumen-i Danışın kurulmasına yetkilileri ikna etmesidir. Fransız Akademisi tarzında, esas üyeleri 40 kişiden oluşan ve her ay başı kendiliğinden toplanan bu ilmi heyet, her ne kadar yeterince ehliyetli ilim adamı seğılememesi sebebiyle beklenen neticeyi vermemişse de, Ahmet Cevdet Paga'nin burada üstlendiği görev sebebiyle, iyi bir tarihçi olarak, Tarih-i Cevdet gibi, 14 ciltlik bir eser meydana getirmesine vesile olmuştur.

Ebul'ula Mardin'in ifade ettiğine göre, İstanbul'da bulunan Fransa elçisinin, Ahmet Cevdet Paşa başkanlığında başlatılan Mecelle çalış-

masının neticelenmemesi için, elinden gelen gayreti gösterdiği bir gerçektir. Milletimizin hayrını istemeyenlerin, Ahmet Cevdet Paşa'nın çalışmalarını engellemeye çalışmaları, onun ne denli iyi bir hizmet verdiği delilidir.

Merhum Ahmet Cevdet Paşa, çöken bir devletin ilim ve siyaset adamıydı. Hüzünle yaşadığımız bu tarihte, elimizden kayıp giden, dört bir yandan ateş çemberine sokulan bir devletin mensubuydu. Bugünden geriye bırakılmış, 19. yüzyılın ıstırap dolu tarihinden geriye elimizde ne kaldı; övüneceğimiz, kendimizi mesut ve bahtiyar hissedebileceğimiz nadir vesilelerden biri, Ahmet Cevdet Paşa'nın kendisidir.

Bu millet, içinden Ahmet Cevdet Paşa'yı çıkardığı için büyüktür. Bu devlet, Ahmet Cevdet Paşa gibi bir devlet adamına sahip olduğu için büyüktür. Bu büyüklüğü, çok iyi anlamamız lâzım.

Bu itibarla, Ahmet Cevdet Paşa yeni yetişen ilim adamlarımız için güzel bir model teşkil etmektedir. İyi yetişmiş, şahsiyetli, özüne bağlı, müslüman ilim adamlarına, yediğimiz ekmek, içtiğimiz su kadar ihtiyaç duyduğumuz bir zamanda, böylesi üstün bir modelin çeşitli yönleriyle ele alınıp tanıtılacağı bu ilmî toplantı, geçmişimizle kurulması gereken köprüye önemli katkı sağlayacaktır.

Şirazlı Hafız'la Sadi'yi karşılaştırırken derler ki; "Hafız, bir adamdır; ama, Şirazlı Sadi bir âlemdir." Şimdi ben de diyorum ki, Ahmet Cevdet Paşa, bir adam değil, bir âlemdir.